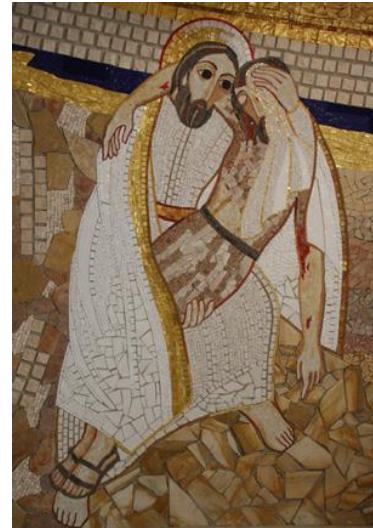

SAMARITANU DI'AK

(Evanjellu Lc10,25-37)

Husi Jerusalémem ba Jerikó

Iha Evanjellu Lucas Jezús hahú ai-knanoik ho lia fuan “husi Jerikó ba Jerusalém” mak Perferia laran-sadia nian, ne’ebé Jezús rasik hanorin iha versikulu ida ne’e. Tanba Jezús rasik hakarak hanorin mai ita kona-ba ukun-fuan ne’ebé boot liu mak DOMIN NE’EBÉ HATUDU LARAN-SADIA. Konta tuir katak ema ne’ebé monu iha na’ok-teen nia liman mak ida ne’ebé la’o husi Jerusalém ba Jerikó. Tuir jeografia Jerusalém hela iha fatin aas duké Jerikó, tan ne’e dalan husi Jerusalém atu ba Jerikó mak dalan ne’ebé tuun de’it ba kraik. Ema baibain hanaran Jerusalém nu’udar fatin santu/ paraízu, maibé Jerikó fali hanaran sidade mundu nian.

Evanjelista Lucas haktuir Jezús nia liafuan ho doutór ukun-fuan judeu nian ida ne’ebé hakarak hatene hadomi maluk katak sá. Nia husu ba Jezús: “sé mak ha’u nia maluk?” Jezús hatan ho istória Samaritanu di’ak ida (Lc 10, 25-37).

Komprensaun kona-ba Testu

Testu ida ne’e se ita analiza didi’ak iha sentidu rua importante iha testu nia laran. Versikulu 27 ko’alia kona-ba ukun-fuan nia rua boot liu hotu. *Maromak nia ukun-fuan dahuluk nian mak hadomi Maromak*, iha parte daruak ko’alia kona-ba *hadomi ha’u nia maluk nu’udar ha’u an rasik* eh bele dehan mós sé mak ha’u-nia maluk.

1. Maromak nia ukun-fuan dahuluk: Hadomi ó-nia Na’i

Tanba sa Maromak nia ukun-fuan dahuluk husu mai ita atu hadomi uluk Na’i? Ita ba lee S. João Vianney ninia omilia (1786-1859) sei tulun ita atu komprende didi’ak testu ne’e:

«Ita-nia serbisu úniku iha mundu ida-ne’e mak obra Maromak nia domin ne’ebé rohan-la’ek ne’ebé ita ema simu husi Maromak rasik. Tanba sá ita hadomi Maromak? Tanba ita-nia ksolok nia hun mak Maromak. Maromak nia domin mai ita ema la iha rohan. Ita-nia moris iha mundu ne’e buka hatudu ba ema seluk Maromak nia hahalok di’ak ne’ebé ita ida-idak esperimenta iha ita-nia moris loroloron nian. Tan ne’e ksolok ne’ebé ita simu mai husi Maromak nia domin; Maski nu’udar ema ita mós hetan terus no susar maibé buat hotu ne’e sei liu tanba ita fó fatin ba Maromak atu Nia mak horik iha ita liu husi ksolok ne’ebé ita esperimenta. Se ita la hadomi Maromak ita mós sei la kontente ho ita-nia moris rasik.

“Ó Nai loke ami-nia matan fuan nian atu ami buka ksolok ne’ebé loos iha ne’ebé ami bele hetan Ita mak MAROMAK loos iha ami-nia moris”.

Ita hareee no mós rona katak ema barak buka ksolok maibé dala barak mak sira hetan ksolok ne'ebé mai husi li'ur de'it tanba la tau Maromak nu'udar sentru ba moris ne'ebé loos».

2. Ha'u-nia maluk mak sira ne'ebé presiza tulun

Nu'udar konkluaun ikus husi ai-knanoik ne'e mak, Jezús fila ba doutór Lei nian ne'e hodi husu ba nia: "Dehan took mai ha'u: sira na'in tolu ne'e, ida ne'ebé mak maluk ba ema kanek ne'e?" (v.36).

Doutór komprende no nia laran-taridu, basá buat ne'ebé Jezús dehan boot liu fali doutór nia hanoin uluk. Nia komprende: ha'u bele no tenke sai maluk ba ema hotu-hotu, la'ós de'it ba sira ne'ebé ha'u gosta, ka ha'u nia parente no belun sira, maibé mós ba ema sira ne'ebé ha'u lahate, no mós ba ema husi religiaun seluk.

Se ita hareee ba realidade ohin loron, ema barak mak buka de'it ksolok ba sira nia an (egoista) hodi la hareee hetan sira-nia maluk ne'ebé presiza sira-nia tulun.

Versíku ida-ne'e tebes duni hanorin mai ita kona-ba sé mak ita-nia maluk. Ita-nia maluk mak sira ne'ebé hanesan ho ita, la'ós haree ba rasa, kulit ka religiaun ne'ebé lahanesan maibé ita-nia maluk mak sira ne'ebé presiza ita-nia tulun. Ita nu'udar Kristu nia eskolante aprende atu fahe ho ema seluk Maromak nia laran-sadia, ita lahili ema tuir ita-nia hakarak. Laran-sadia la'ós de'it hahalok sentimentu nian maibé husu ita atu halo hahalok ne'e sai konkretu ba ita-nia maluk sira seluk ne'ebé presiza liu. Iha Evanjellu mós Jezús rasik hanorin mai ita katak hadomi ita-nia funu-baluk sira, halo di'ak ba sira ne'ebé halo aat mai ita (Lc 6,27, Mt 5,43) tanba domin loos mak hahalok ne'ebé fó ho laran di'ak lahein atu ema selu fali. Ita fó tulun tanba ita hatene katak ema ne'e presiza duni ita-nia tulun.

Iha esplikasaun seluk ko'alia kona-ba versíku ida ne'ebé hatudu laran-sadia nia hahalok sura hamutuk sanulu resin haat. Hitu hatudu hahalok espirituál, e hitu seluk hatudu hahalok isin nian (materiál) Hahalok domin nian ne'ebé kategoria obra laran-sadia espiritual mak: *lori ema maksalak sira fila fali ba dalam konversaun, hanorin sira ne'ebé lahate, fó hanorin ba sira ne'ebé iha dúvida laran, fó ksolok ba sira ne'ebé iha susar laran, simu konsekuénsia sala nian ho pasiénsia, fó perdaun ba sira ne'ebé husu perdaun, reza ba maun alin sira ne'ebé sei moris no mós sira ne'ebé mate ona.*

Hahalok ne'ebé hatudu obra laran-sadia materiál mak: fó aihan ba sira ne'ebé hamlaha, fó hemu ba sira ne'be hamrook, fó hatais ba sira ne'ebé laiha hatais, fó uma ba sira ne'ebé laiha uma atu hela, ba vizita ema moras sira no mós vizita sira ne'ebé iha kadeia no ikus ba hakoi sira ne'ebé mate.

3. Tanba sá Jezús uza ai-knanoik hodi hanorin kona-ba laran-sadia?

Jezús uza ai-knanoik atu hanorin atu korrije ema nia atitude sira ne'ebé iha tempu Jezús nian uza sala hodi intepreta ema nia moris. Interpretasaun ba ema levita no amululik sira iha ai-knanoik ne'e hatudu katak sira respeita lei ne'ebé iha, tan ne'e sira la haree hetan sira nia maluk ne'ebé monu iha susar no terus nia laran. Atu tulun ema seluk, ida ne'e ba sira opsaun daruak. Tuir

Jezús nia hanorin ukun-fuan ida boot liu entre ukun-fuan hotu mak *hadomi Maromak no mós hadomi maluk sira ne'ebé presiza liu ita-nia tulun.*

Tan ne'e Jezús hanorin katak ukun-fuan domin nian mak ukun-fuan ida boot liu ukun-fuan hotu-hotu. Ba em ajudeu maluk mak ema judeu hanesan. Maibé iha Jezús maluk atu hadomi mak ema hotu, husi rasa eh klase sosiál lahanesan mós, hatudu iha ai-knanoik ida ne'e. Loloos, tanba ida ne'ebé kanek eh ema halo aat mak ema judeu ida, amlulik-boot no levita ne'ebé liu husi ne'ebá iha obrigasaun ne'ebé boot liu atu ajuda nia maluk, tanba sira mai husi rai ida, maibé hatudu momoos katak sira ne'e hakarak hatudu sira mak ema boot iha kreda, tan ne'e sira liu de'it hodi la ajuda ema ne'ebé hetan kanek. Se ita haree didi'ak nu'udar ema Samaritanu, tuir loloos nia lakohi atu ajuda ema ne'ebé monu iha na'ok-teen sira liman, tanba sira ne'e inimigu ba malu (Samaritanu ho judeu haree malu ladi'ak). Maibé saida mak akontese iha ai-knanoik ne'e nia laran, kontráriu ho ema nia hanoin, tuir loloos Judeu sira mak ajuda malu maibé sira rasik la ajuda malu, ema seluk hanesan ema Samaria mak ajuda fila fali ema judeu ne'e.

Ai-knanoik ne'e loke ita-nia hanoin atu aprende sai Samaritanu di'ak ba ema ne'ebé presiza liu-liu ita-nia maluk rasik no mós sira ne'ebé presiza liu ita-nia tulun

4. Signifikadu ba ai-knanoik ne'e

S. Agostinho hanorin mós katak Samaritanu ne'e hatudu Kristu nia ilas rasik. Ema ne'ebé monu iha na'ok-teen nia liman mak Adaun, reprezenta ema tomak ne'ebé monu ba salan tan diabu nia babeur. Tan hadomi ita ema mak Kristu mai iha mundu atu kura ita-nia salan no foti ita-nia salan hotu sai ninian rasik (Is 53:4; Mat 8:17, 1 Pd 2:24, 1 Jo 3:5). Kristu kura ita-nia kanek hotu hodi tau mina no tua símbolu Eukaristia. Fatin ne'ebé tau ema ne'e ba ka uma ne'ebé nia hela ba mak hanaran Kreda. Ai-knanoik ne'e hatudu Kristu nia laran-sadia mai ita ema tuir versíkulu sira iha evanjellu ne'ebé hatudu oinsá Kristu hatudu nia laran-sadia ba ema sira ne'ebé terus (Mt 9,36, Mc 1,41, Lc 7,13).

5. Majistériu nia hanorin sira kona-ba Ai-knanoik Samaritanu ne'ebé di'ak

a. Katesizmu Kreda Katólika (KKK)

KKK n.1825 hateten: Kristu ne'ebé mate tanba hadomi ita ema, bainhira ita sei funu-baluk ba maluk (Rm 5:10) Maromak nia hakarak ita hadomi ita-nia funu-baluk sira tuir nia exemplu. (**Mt 5, 44**), **hatudu katak ita mak maluk ho sira ne'ebé laiha ema ne'ebé hadomi sira.** (**Lc 10,27-37**), hadomi labarik sira (Mc 9,37) no ema sira ne'ebé kiak (Mt 25,40, 45).

S. Paulo hanorin mós katak domin ne'e ita lakompara ho buat seluk: "Domin pasiénsia, laran di'ak, domin la laran moras, domin la loko an, domin la buka oin, domin la book aat ema, domin la buka nia rasik nia di'ak, domin la hirus lalais, nia la hanoin resin buat aat ne'ebé nia simu, nia la haksolok bainhira ema halo aat maibé haksolok iha lia-loos. Domin tahan buat aat hotu, lori todan hotu" (1 Cor 13:4-7).

b. Papa João Paulo II

Foti husi nia surat ensíklika *Christifideles laici, Salvifici doloris*, nune'e mós husi nia omilia iha loron mundiál ema moras nian, iha Roma 11 Fevereiru 2000:

“Kreda, husi sékulu ba sékulu.... hatudu ona ai-knanoik kona-ba Evanjellu Samaritanu di’ak sai realidade iha ema sira ne’ebé hetan moras. Ho ita-nia atitudi serví ho laran-di’ak ba sira mak sira bele sente Maromak nia domin boot tebes iha sira-nia moris.”

“Kristu nia exemplu, hatudu liu husi Samaritanu nia hahalok ne’ebé hatudu laran-di’ak sai inspirasaun mai ita sarani sira. Ho hahalok hirak ne’e tulun ita atu besik ba ita-nia maluk sira ne’ebé terus liuhusi respeitu, komprensaun, simu sira ho di’ak, laran-sadia ne’ebé la sukat ba sira”. Ida ne’e mós konvite ida husi Papa Francisco mai ita sarani hotu katak ita lori Kristu ba maun-alin sira iha pereferia ne’ebé ita enfrenta, liuli sira ne’ebé laiha dalan naroman nian ba sira atu deskobre Kristu iha sira nia moris ohin loron. Papa husu ita atu “sai bá hasoru ita-nia maun alin sira ne’ebé iha susar no terus atu ho ita-nia prezensa bele lori ba sira kolok Kristu nia oin ba sira ida-idak.”

c. Papa Bento XVI

Iha Surat ensíklika, *Deus Caritas Est*:

“Ai-knanoik kona-ba Samaritanu di’ak (Lc 10,25-37) fó esplikasaun klara liu ba ita kona-ba konseitu ‘maluk’, liafuan fundamentu liu ne’ebé ita uza ba ita-nia maun-alin sira iha kontestu luan eh universal”.

Ai-knanoik ne’e sai mai ita meiu ida ne’eebe hatudu domin universál ba ema ne’ebé presiza ka ema ne’ebé ita hasoru iha ita-nia moris loroloron nian. Kreda iha responsabilidade espesiál ba familia sira ne’ebé hetan susar no terus. Surat ba sarani sira iha Galasia dehan: tanba ne’e, “bainhira ita sei iha tempu, mai ita halo di’ak ba ema hotu no mós ba ita-nia maluk sira seluk ne’ebé iha fiar ida hanesan ho ita” (Bento XVI, *Deus Caritas est*, 25).

Konkluzaun

Na’i Jezús hanorin mai ita katak bainhira ita hadomi Na’i Maromak mak ita bele dehan katak ita haksolok. Domin ba Maromak hatudu liu husi hadomi ita-nia maluk sira, tanba ita fiar katak Maromak hela iha ita-nia maluk sira ne’ebé presiza liu (M 25,40). Samaritanu nia exemplu ne’e hanorin mai ita atu hadomi ema hotu hanesan, la’ós hadomi hili tuir ha’u nia hakaran nune'e mós la husu atu ema atu hadomi fali ha’u. Kristu rasik fó exemplu mai ita, tanba Nia hatudu nia an nu’udar Samaritanu di’ak ne’ebé hakarak tulun ema seluk. Kristu tulun ita atu kura ita-nia kanek sira tanba ita-nia salan halo ita monu ba babeur mundu nian. Bainhira ita hetan ona tulun husi Nia, ita mós buka atu halo di’ak hanesan Kristu atu halo di’ak ba ema seluk hodi tulun ita-nia maluk sira, ita-nia belun sira ka ema ne’ebé ita lagosta ka funu-baluk sira.

Mai ita husu ba ita ida-idak nia an: ba sé mak ha’u sei sai Samaritanu di’ak iha loron ne’e?